

İbnü'n-Nedîm, Süddî'nin *Tefsîrû's-Süddî* adlı bir eseri olduğunu belirtmiştir; ancak kitabın günümüze ulaşmış olmadığı bilinmemektedir. Ebû Ya'lâ el-Halîlî de Süddî'nin tefsirinin talebesi Esbât b. Nasr tarafından rivayet edildiğini söylemiş ve bu tefsirin en faziletli tefsirlerden biri olduğunu ileri sürmüştür. Muhammed Atâ Yûsuf, Süddî'ye nisbet edilen ve altı ayrı rivayet tefsirinde yer alan rivayetleri bir araya getirerek neşretmiştir (bk. bibl.). Süddî'nin bunun dışında *Kitâbü'n-Nâsih ve'l-mensûh* ile (İbnü'l-Cevzî, s. 102) *el-Meğâzî ve's-siyer* (İbn Tağrîberdî, I, 308) adlı eserleri kaydedilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 441, 497; Ahmed b. Hanbel, *el-İlâle* (Koçyiğit), I, 70, 144, 151, 238, 374, 380, 409, 421; II, 38, 41, 67, 144; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, I, 361; Ebû İshak el-Cüzcânî, *Ahvâlü'r-ricâl* (nşr. Subhî el-Bedrî es-Sâmerrâî), Beyrut 1405/1985, s. 54; Taberî, *Câmî'u'l-be-yân* (Şâkir), I, 92, 157; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, II, 184; VIII, 86; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist*, s. 33; Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Zikru aḥbâri İsbahân* (nşr. Seyyid Kesrevî Hasan), Beyrut 1410/1990, I, 247-249; Ebû Ya'lâ el-Halîlî, *el-İrşâd fi ma'rifeti 'ulemâ'i'l-hadîs* (nşr. M. Saîd b. Ömer İdrîs), Riyad 1409/1989, I, 397-398; Ebû'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *Nâsihu'l-Kur'ân ve mensûhuḥ* (nşr. Hüseyin Selîm Esed ed-Dârânî), Dimaşk-Beyrut 1411/1990, s. 76, 102-103, 116; Yâkût, *Mu'cemü'l-üdeba'*, II, 346-348; Mizî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, III, 134-137; Zehebî, *Mizânü'l-i'tidâl*, I, 236; İbn Kesîr, *Tefsîrû'l-Kur'ân*, I, 109-110; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, I, 199, 313-314; İbn Tağrîberdî, *en-Nücümü'z-zâhire*, I, 308; Dâvûdî, *Tabakâtü'l-müfessirîn*, I, 109; A'yânü's-Şî'a, III, 379-380; M. Atâ Yûsuf, *Tefsîrû's-Süddî el-Kebrî*, Mansûre 1414/1993, tür.yer.; Muhammed b. Abdullah b. Ali el-Hudayrî, *Tefsîrû't-tâbi'in: 'Arz ve dirâse muḳârene*, Riyad 1420/1999, I, 305.

İSMAİL CERRAHOĞLU

SÜDEYF b. MEYMÛN

(سديف بن ميمون)

Südeyf (b. İsmâîl) b. Mehrân
b. Meymûn el-Mekkî
(ö. 146/763)

Arap şairi.

Halife olmadan önce Mansûr'la arkadaşlığından söz edildiğine göre I. (VII.) yüzyılın sonu ile II. yüzyılın başlarında Mekke'de dünyaya gelmiş olmalıdır. Bu sebeple onun Emevîler devrinin son zamanlarında doğduğuna dair bilgiler isabetli görünmemektedir. Südeyf "gece karanlılığı" demek olan *sedefin* küçültme ismi olup siyah renginden dolayı bu isimle anıldığı kaydedilir. Kaynaklarda, kocası Ebû Leheb ailesinden olan Huzâa kabilesine mensup bir kadının

âzatlısı (mevlâ) olması sebebiyle Huzâa'nın âzatlısı, Lehebîler'in veya Hâşimoğullarının mevlâsı gibi mensubiyetlerle de anılır.

Gençliğinden beri Hâşimîler'in safında yer alan Südeyf, Emevîler zamanında da bu eğilimini açıkça ortaya koydu. Emevî taraftarlığını savunan bir gruba karşı Hâşimî ve Tâlibî taraftarlığını savunan ve Südeyfiyye adı verilen akımın öncüsü oldu. Abbâsîler iktidara gelince tahrikkâr şiir ve hitabeleriyle çok sayıda Emevî'nin katledilmesine yol açtı. Halife Mansûr'un amcası ile Vali Abdullah b. Ali'nin Suriye'de, onun kardeşi olan vali ve Seffâh'ın amcası Dâvûd b. Ali'nin Hicaz bölgesinde icra ettiği Emevî katlinden kurtulanlar Irak'a kaçtı. Bunlar, bir araya gelip aralarında Süleyman b. Hişâm b. Abdülmelik ile iki oğlu olduğu halde Seffâh'tan merhamet dilemek üzere huzuruna çıktılar. Bunu haber alan Südeyf de Mekke'den Hîre'ye giderek Seffâh'ın huzuruna çıktı. Kendisiyle sekenden fazla kişiden oluştuğu rivayet edilen bu Emevî heyeti arasında sert tartışmalar oldu. Südeyf, etkili hitabeti ve okuduğu tahrikkâr kasidesiyle (Sîniyye) bunların hepsinin katledilmesine sebebiyet verdi (İbn A'sem, VIII, 370-374; İsfahânî, IV, 346-349). Aynı şekilde Halife Mansûr'la da yakın ilişki içinde olan Südeyf onun huzurunda gördüğü bir Emevî ile sert tartışmaya girdi, yine tahrikkâr kasidesiyle (Dâliyye) onun da öldürülmesine sebep oldu. Müfrit Hâşimî taraftarlığının bir tezârühü olarak vaktiyle Yemen'de Ubeydullah b. Abbas b. Abdülmuttalib'in iki oğlunu ve Muâviye'nin adamı olan Büsr b. Ebû Er-tât'ın torunlarından ikisini Dimaşk sahilinde yakalayp öldürdüğü rivayet edilmektedir.

Medine'de Muhammed b. Abdullah el-Mehdî (en-Nefsüzzekiyye) ve Basra'da kardeşi İbrâhîm, Abbâsî yönetimine karşı harekete geçince Südeyf, Abbâsî taraftarlığını terkedip Ali evlâdı ve Tâlibî taraftarlığını ortaya koyarak Halife Mansûr ile Abbâsîler'i yeren, Ali evlâdını ve Tâlibîler'i öven şiirler yazmaya başladı. Onları hitabe ve şiirleriyle desteklediği gibi İmam Mâlik'in de hilâfetine biat ettiği Muhammed b. Abdullah el-Mehdî'ye 1000 dinar vererek madî yardımında bulundu. Önce Muhammed b. Abdullah'ın yanına Medine'ye gittiyse de bunun eski Mısır valisi Humeyd b. Kahtabe tarafından öldürülmesi üzerine Basra'ya İbrâhîm b. Abdullah'ın yanına döndü. Ebû Hanîfe'nin de hilâfetine biat ettiği ve 4000 dirhemle desteklediği İbrâhîm'in Halife Mansûr'un yeğeni İsâ b. Mûsâ tarafın-

dan öldürülmesi sonunda Südeyf Medine'ye giderek bir süre gizlendi. Buradan Halife Mansûr'a yazdığı mektup ve şiirlerle af talebinde bulunduysa da halife isteğini reddetti. Amcası Hicaz Valisi Abdûsamed b. Ali'ye Südeyf'in elleri, ayakları ve burnu kesilerek diri diri gömülmesini emretti, o da verilen emri 146'da (763) yerine getirdi (İbn Asâkir, XX, 152). Onun ölüm tarihiyle ilgili olarak 145, 147 ve 149 (766) yılları da zikredilir. İbnü'l-Mu'tez, Südeyf'in şairliğinden ve hatipliğinden övgüyle söz etmekte, zamanında dilediği konuda hiç zorlanmadan şiir söylemekte ondan daha güçlü bir şairin bulunmadığını belirtmektedir (*Tabakâtü's-şu'arâ*, I, 37-42). Az şiir yazan şairlerden olan Südeyf'in şiirleri özellikle Mansûr en-Nemerî tarafından rivayet edilmiştir. Zehebî onu aşırı Râfîzî olarak niteler.

Südeyf'in İbnü'n-Nedîm tarafından otuz varak olduğu bildirilen divanı zamanımıza ulaşmamıştır. Rıdvân Mehdî el-Abbûd'un eski kaynaklardan İbnü'l-Mu'tez'in *Tabakâtü's-şu'arâ*'sı, Ebû'l-Ferec el-İsfahânî'nin *el-Eğânî*'si (altı parça), İbn Abdürabbih'in *el-İkdü'l-ferid*'i (altı parça), İbn Kuteybe'nin *eş-Şî'r ve's-şu'arâ*'sı (dört parça); yeni kaynaklardan Yûsuf b. Yahyâ es-San'ânî'nin *Nesemetü's-seḥar bi-zikri men teşeyye'a ve şa'ar*'ı (beş parça), Muhsin el-Emin'in *A'yânü's-Şî'a*'sı (on üç parça) gibi eserlerden derlediği kırk altı sayfalık divan *Şî'ru Südeyf b. Meymûn Şa'iri'l-Aleviyyîn* adıyla yayımlanmıştır (Necef 1974). Çoğu birkaç beyitlik kıtalar ve beyitlerden meydana gelen divandaki şiirlerin ekserisi siyasî içerikli olup gazel, medih, mersiye, hiciv gibi geleneksel parçalar çok azdır. Bunların bir kısmında Emevîler hicvedilmiş, özellikle Hz. Hüseyin ile oğlu Zeyd'in hunharca katledilmesi kınanmış, Emevîler zalim ve sapkın diye nitelendirilmiştir. Bir kısmında da Abbâsîler övülmüş, ilk halife Seffâh büyük reis, iyi idareci gibi sıfatlarla anılmıştır. Özellikle Muhammed b. Abdullah el-Mehdî'nin hareketinden sonra kaleme aldığı şiirlerinde Südeyf Abbâsîler'i yermiş, Halife Seffâh ile Mansûr'u insafsız ve merhamsız olarak nitelemiş, Ali evlâdına bağlılığını ilân edip bir gün hilâfetin onlara geri verileceği ümidini dile getirmiştir. Abdülazîz b. Yahyâ el-Celûdî *Kitâbü Aḥbâri Südeyf* adıyla bir eser kaleme almıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Kuteybe, *eş-Şî'r ve's-şu'arâ*, Beyrut 1964, II, 647-648; İbnü'l-Mu'tez, *Tabakâtü's-şu'arâ* (nşr. Abdüssettâr Ahmed Ferrâc), Kahire 1981, I, 37-42; İbn A'sem el-Kûfî, *Kitâbü'l-Fütûḥ*, Beyrut 1406/1986, VIII, 370-374; İbn Abdürabbih, *el-İk-*

dû'l-ferîd, IV, 485; V, 87-89; Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, *el-Egânî*, Beyrut, ts. (Dârü's-sekâfe), IV, 346-349; XVI, 141-143; İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk* (Amrî), XX, 148-152; Zirikî, *el-A'âm*, III, 80; A'yânü's-Şî'a, VII, 189-192; Taieb el Achèche, "Sudayf b. Maymûn", *El²* (İng.), IX, 761-762.

İSMAİL DURMUŞ

SÜFTECE

(السفجة)

Bir tür kambiyo senedini ifade eden fıkıh terimi.

Arapça **süftece** (seftece, siftece; çoğu-lu sefâtîc ve süftecât) kelimesinin Farsça asıllı olduğu (sefte "muhkem, pekiştirilmiş" + çîz "şey") ileri sürülmektedir. Alacağın yazılı belgeyle sağlama bağlanmasından dolayı bu adla anılmıştır. Borçlunun alacaklısına, muayyen miktarda parayı borçlanılan yerin dışındaki belli bir yerde bizzat ödeme taahhüdünü veya oradaki muhatabı olan üçüncü kişiye (ortağına, acentesine, nâibine, vekiline, borçlusuna) kayıtsız şartsız ödeme emrini içeren kıymetli evraka yahut işlemin kendisine süftece denir. Genellikle başka bir şehre giden tâcirin / yolcunun taşıma riski, zorluk veya masrafından kurtulmak için başvurduğu bir işlemdir (uygulamada aynı şehirdeki birine hitaben de süftece düzenlendiği görülmektedir; meselâ bk. Tenûhî, I, 213). Temsil ettiği hakkın türü açısından esasen para senetlerinden sayılan süftecenin bir çeşit emtia senedi olarak düzenlenebileceği görüşünü benimseyenler de vardır. Son yüzyıllarda Arapça'da süftece yerine **senedü sahb** yanında Batı dillerinden giren **bâlûsa / bûlîsa / bûlîsa / bûlîse** (poliçe) ve **kembiyâle** (kambiyo senedi) kelimeleri kullanılmaya başlanmakla birlikte Suriye, Lübnan, Cezayir ve Irak hukukunda süftece terimi hâlâ korunmaktadır. Süftece daha ziyade karz akdini temsil eden ve sağlama bağlayan bir belge ise de bazan sak gibi bir ödeme ve nâdiren tedavül aracı olarak kullanılabilir. Süfteceyi düzenleyene verilen paranın karz niteliğinde sayılması emanet hükümlerinin uygulanmaması açısından özel bir öneme sahiptir. Bu konu fıkıh kitaplarının havale, karz, sarf gibi farklı başlıkları altında incelenmiştir.

İşlem çoğu zaman paranın veya malın şehirler arası nakli sırasında karşılaşılabilecek risk, zorluk veya masraftan kurtulmak amacıyla yapıldığından süftecenin ödünç (karz) karşılığında tek taraflı yarar (bir tür ribâ getirisi) sağlayıp sağlamadığı tartışılmıştır. Böyle bir fayda doğurduğu

kanaatıyla süftecenin cevazına karşı çıkanların bir dayanağı, "Süfteceler haramdır" meâlindeki hadistir; ancak bu hadis zayıf veya mevzû olarak nitelendirilmiştir (İbn Adî, I, 267; III, 249; V, 11; İbnü'l-Hümâm, VII, 251). "Menfaat getiren her karz ribâdır" meâlindeki hadisin (Beyhakî, V, 350; Aclûnî, II, 164) sıhhati tartışılmalıysa da fıkıh doktrininde ödünç verene menfaat şartını içeren karz akdi câiz sayılmamış, yapılan ikrazdan yarar sağlanması karzın mahiyetine ve amacına aykırı görülerek "ribe'l-kurûz" diye adlandırılmıştır. Bu görüşün bir diğer delili şudur: Hz. Peygamber tarafından Hayber gelirlerinden Abdullah b. Mes'ûd'un eşi Zeyneb es-Sekafiyye'ye tahsis edilen hurma ve arpa cinsinden erzakı Âsım b. Adî yerinde teslim alıp aynı miktarı kendisine Medine'de vermeyi önermiştir; ancak teklifle ilgili kanaati sorulan Halife Ömer, nakliye bedeli kadar karşılıksız menfaat sağlanacağı gerekçesiyle söz konusu işlemi mekruh görmüştür. Süfteceyi câiz sayanların delilleri arasında sahâbe ve tâbiîn fakiherlerinin görüş ve uygulamaları önemli bir yer tutar. Meselâ Abdullah b. Abbas ve İbn Sîrîn süfteceyi, ödemenin başka belde yapılmasının şart koşulmaması durumunda tecviz etmiştir. Zübeyr b. Avâm, Kûfe'deki acentesi Mus'ab b. Zübeyr'e Mekke ve Medine'den süftece keşide etmiştir. Ali b. Ebû Tâlib ve oğlu Hasan ile İbrâhim en-Nehaî'nin süftecede sakınca görmediği rivayet edilmiştir (Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî, II, 610; Abdürrezzâk es-San'ânî, VIII, 140; İbn Ebû Şeybe, IV, 358; Beyhakî, V, 352).

Süftece daha çok karz akdinden, bazan da vadeli satım, selem ve icâre akdinden doğan alacağı temsil eder. Karz söz konusu olduğunda borç doğuran akid sırasında alacaklı (mukriz) tarafından şart koşulmadığı halde onun lehine borçlunun tek taraflı transfer güvencesi sağlama amacıyla süftece düzenlemesi, deynin hadislerde övülen güzelliikle edası ve hediyeleşme kapsamında ittifakla câiz sayılmıştır. Çünkü burada alacaklının amacı borçluya, parayı (malı) karz anlaşmasının yapıldığı beldeye iade etmek zorunda kalıp kira ve tazmin yükünü de üstlenmesiyle sonuçlanabilecek bir iyilik yapmaktır. Dolayısıyla hem karzın aslı menfaati hem de süftecenin ek yararı -âdeta karz ve hibe akidlerini kapsayacak şekilde- borçlunun olup her ikisi de ikrazın özündeki yardım amacına hizmet etmektedir. Verisiye satışlarda vade farkı İslâm hukukçularının çoğunluğunca câiz kabul edildiğine göre deyn kaynaklı süftece de ödemenin

başka bir yerde yapılması şart koşulsa dahi câizdir.

Alacaklının (mukriz) parayı veya malı, başka bir beldeye nakli sırasında doğacak masraf ve riskten kurtulmak amacıyla borçluya (mukteriz) süftece düzenlemesi şartıyla karz olarak vermesi ise menfaat sağlayan karz çerçevesinde değerlendirilmiştir. Hanefîler'e göre yol tehlikesini savmak amacıyla süftece keşide edilmesi borç doğuran akid sırasında şart koşulmuşsa veya teamül halini almışsa tahrîmen mekruh (akid de fâsîd), aksi takdirde câizdir. Onlara göre İbn Abbas'ın cevazı da başka beldeye ödenmesi şart koşulmamış süfteceye mahsustur. Hasan-ı Basrî de bu işlemi menfaat sağlayan karz olarak nitelendirip hayır görmediğini belirtmiştir. Meymûn b. Ebû Şebîb'in ise bunu mekruh saydığı rivayet edilmektedir (Abdürrezzâk es-San'ânî, VIII, 140; İbn Ebû Şeybe, IV, 358-359). Abdullah b. Abbas'ın toplam ağırlıkları aynı olmak üzere ödemenin farklı cinsten dirhemlerle yapılabileceğine cevaz verdiği rivayeti de vardır (Beyhakî, V, 352). Halbuki ödeme farklı cinsten yapıldığında süftece işlemi, taraflardan birinin aldığı paranın karşılığını farklı yerde ve zamanda ödediği bir sarf muamelesine dönüşeceğinden câiz olmaz (bk. SARF).

Şâfiî ve Zâhirîler, yol tehlikesinden kurtulmayı ivazsız fazlalık özelliği taşıyan ve ribâ kapsamına giren bir menfaat saydıkları için akid sırasında başka bir yerde ödemenin şart koşulduğu süfteceyi haram, akdi ise bâtil kabul etmiştir. İmam Mâlik'in şart koşulmaksızın düzenlenen süfteceye cevaz verdiği, fakat âdet haline gelmişse kerih gördüğü bildirilmektedir. Mâlikîler'e göre yol güvenliği riski varsa zarureten süftece düzenlenebilir. Alacaklının gideceği yere ulaştıran bütün yollarda can ve mal tehlikesi mevcutsa bu ikisinin muhafazasındaki maslahat menfaat sağlayan karzın zararını önceleyeceğinden özellikle nakli güç aylar için süftece düzenlenmesi mendup, hatta vâcib olur. Ayrıca onlara göre işlemden sadece borçlunun yararlanması durumunda süftece düzenlenmesi câizdir. Mâlikîler'den İbn Abdülhakem ve Hanbelîler transfer masrafı olmadığı takdirde süfteceye cevaz vermiştir. Ahmed b. Hanbel'den gelen başka bir rivayete dayanan İbn Kudâme, Takıyyüddin İbn Teymiyye ve İbn Kayyim el-Cevziyye mutlak cevaz görüşünü tercih etmiştir. Çünkü iki tarafın da süftece işleminde menfaati vardır; yani borçlu (mukteriz) dahi karzın aslı menfaatine ilâveten karz bedelini başka